

TÜRKÜLERDE TURNA

Gıyasettin AYTAŞ*

ÖZET

Turna, Türk kültüründe, dolayısıyla türkülerde yer alan önemli bir imge olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun kutsallığının yanında, duygu aktarımında araç olarak kullanımı da türkülerde çok sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, turnaların türkülerde haber götüren, haber getiren ve kendileri ile dertleşilen yönleri üzerinde durulmuştur.

ABSTRACT

Crane, in Turkish culture and consequently in the folk songs appear as an important image. Besides its holiness, we frequently see its usage as a means of emotion transfer. What is duelled on in this writing is the messenger aspect of the crane and its being element for sharing sorrow.

Anahtar kelimeler: *Türkü, turna, kültür, sanat*

Key Words: *Folk songs, Crane, Culture, Art*

Türküler hayatımızın âdeta vazgeçilmez bir parçasıdır. Türk insanı türkülerle konuşmuş, türkülerle dertleşmiş, türkülerle hasret gidermiş, türkülerle acılarını, sevinçlerini dile getirmiş, türkülerle selâm uçurmuş o yara, türkülerle selâm almış o yardan. Dolayısıyla türküler kültürümüzde önemli bir iletişim aracı olmuştur. Bu yüzden, türkülerde kullanılan her bir sözün kendine özgü derinliği ve anlamı bulunmaktadır. Türkülerde kullanılan kavramlarla ilgili yapılacak anlam çözümlemeleri ile bu durumun daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz.

Türkülerde kullanılan kavramların hiçbiri gelişigüzel yer almış değildir. Her bir kavramın kendine özgü bir çağrışımı bulunmaktadır. Kimi zaman ayrılığın önünde en büyük engel olarak karlı dağlar görülmüş, onların aradan çekilmesi ile hasret çekenlerin kavuşacağı dile getirilmiş; kimi zaman da kahpe felekten şikâyet edilmiş. Kimi zaman güllerle konuşup dertleşmiş, ovalara seslenmiş, taşlarla konuşmuş, ceylanlarla dertleşmiş; kimi zaman da Ferhat olup dağları delmişiz. Bu yüzden türkülerde yer alan sözlerden çok, o sözlerin bir araya gelmesini hazırlayan olaylar zincirini çok iyi bilmek gerekir.

Türk kültüründe kutsal sayılan birçok kuş türü içerisinde turnanın ayrı ve özel bir yeri bulunmaktadır. Çünkü, göklerin özgürlük sevdalıları olarak bilinen turna kuşlarının, Gök Tanrı'yı temsil ettiği varsayılmış ve ona kutsal bir kimlik yüklenmiştir. Aynı kutsal kimliğin İslâm tasavvuf geleneği içerisinde de sürdüğünü görmekteyiz.

Gururlarına düşkün, son derece sade bir hayat tarzını tercih eden turna kuşları, gökyüzünün engin maviliklerinde uçarken, her bir kanat vuruşları müziğin notaları gibi ahenkli, şiirin sözleri gibi armoniktir. Onların simgesel görüntüleri içerisinde, birçok imgesel anlam da ortaya çıkmaktadır. Bu imgelerin her birinin ayrı ayrı çözümlenmesi ile, turnaların Türk kültürü içerisindeki somut değerleri anlaşılabilir olur.

Turnalar kimi zaman coşkunun, kimi zaman hüznün, bazen de mutluluğun habercisi olmuşlardır. Birçok halk şiirinde, özellikle halk türkülerinde duyguların anlatımında turnayı aracı olarak görürüz. Turnanın türkülerde bu kadar geniş yer almasında, onun Türk halkı tarafından çok sevilmesi etkili olmuştur.

Türkülerde turna kuşunun çok yaygın olarak kullanılmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bunların arasında en önemli yeri, -turnanın göçmen bir kuş

olması, diyar diyar gezmesinden ötürü-, onun haber getirip götürme görevini üstlenmesi tutmaktadır. Bu özelliklerinden ötürü turnalar gurbette kalanın, hasret çekenin, nazlı yârdan ayrı olanın duygularına tercüman olurlar. Kimi zaman haber götürür, kimi zaman da haber getirir. Kimi zaman da kendisiyle dertler paylaşılır.

Geniş bir coğrafyada ve farklı kültürlerde yer edinmiş olarak karşımıza çıkan turnayı, Türk insanı giyiminde, kuşamında, halısında, kiliminde, oyasında, eşğinde, beşğinde, velhasıl her eşyasında motif olarak kullanmıştır.

Turna Kuşu, Orta Asya'dan Japonya'ya oradan da Kore'ye kadar geniş bir kuşakta mukaddes olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda turna, Alevilik ve Bektaşilik kültüründe de çok önemlidir. Alevilikte turna ve güvercin kutsal sayılan iki kuştur. Bu kuş, Alevî-Bektaşî folklorunda da önemli bir rol oynar ve Hz. Ali'yi temsil eder. Yine Ahmet Yesevi, turnaya dönüşebilmektedir.

Cemin önemli bir unsuru olan semahlardaki hareketlerin her birinin ayrı ve özel bir anlamı bulunmaktadır. Turna Semahı ise, turnanın uçuşunu çağrıştırır. Turnaların gökyüzündeki hareketlerini yansıtan figürlerle semah dönen, döndükçe yükselen canlar Hakla buluşurlar. Turna semahı, bu buluşmayı anlatır. Sesi Ali'ye benzetilen turna, kuzeyden güneye, güneyden kuzeye göç ederken, Anadolu insanından selam götürür, onlardan da selam getirir.

“Kim gördü deryada balık izini,

Eğildi öptü Kanber'in gözünü,

Turnalardan işittim avazını,

Turnalar Ali'mi görmediniz mi?” (Pir Sultan Abdal)

Erzurum yöresine ait sıra barlarından dördüncü barın adı da “Turna Barı”dır. Turna Barı'nda biri kadın, diğeri erkek olmak üzere iki oyuncu, bir çift turnayı temsil ederler. Oyunda ara sıra ötüşme taklitleri yapılır. İki oyuncunun birbirleri etrafında dönmeleriyle oyuna başlanır. Erkek oyuncu dişiyi aldatarak diz üstü yere çöktürür. Etrafında üç devir yaptıktan sonra sırtına çıkıp oynar. Sonra da yine erkek tarafından kaldırılır ve oyun biter. Turna barı, düğünlerde Erzurum kadınlarınca da oynana gelmiştir.

Oyunda turnanın hareketlerini taklit eden figürler vardır. Barın belirli bir yerinde erkek dişiyi çökmeye mecbur edince, seyircilerden biri dişinin önünde fındık, badem gibi şeyler koymayı unutmaz. Dişi, turna, bunları kuşun hareketlerini taklit ederek yer ve erkeği gözüyle takip ederek etmeye başlar. Erkek turna dişinin sırtına çıkarken kanatlarını çırpar. Bunun asıl mânasını çözmek güç değildir. Bölgenin en uzun ömürlü barlarından olduğu, Asya'da da çeşitlerinin bulunmasıyla sabittir.

Turna sürüleri göç ederken genellikle “▲” biçiminde uçarlar. Bu onlara has bir uçuş tekniğidir. Turnalar, çiftler halinde yaşarlar ve tek eşli bir hayat sürerler. Yuvalarını diğerklerinden ayırırlar. Eğer bir avcı turnanın birini vurur ya da turna çiftlerinden biri ölürse, geride kalan turna yaşamaya devam etmez ölümü seçer ve kendini suya bırakır.

Turna sadece Türk kültüründe değil, Japon kültüründe de önemli bir simge olarak yer almaktadır. 1950'nin ortalarına doğru, 1945 Hiroşima atom bombasının patlaması sonucunda Lösemi hastası olan 11 yaşındaki Sasaki Sadako, hastalığının iyileşmesi için turna kuşu origamilerini yapmaya başlamıştır. Japon inancına göre, 1000 adet turna kuşu origamisi yapıp dilek tutulduğunda, dileğin gerçekleşeceğine inanılır. Sadako, 644 turna kuşu origamisi yaptıktan sonra ölür. Arkadaşları onun yerine sayıyı tamamlamış ve cenaze töreninde mezarına turna

kuşlarını koymuşlardır. Bu olay Hiroshima'da Dünya çocuk barış gününün oluşmasına ve bugünün onuruna Sadako'nun Seattle'da bir heykelinin yapılmasına neden olmuştur. Her sene Ağustos ayının altısında kutlanan barış gününde, dünya çapında birçok çocuk tarafından yapılan turna kuşu origamileri Hiroshima'ya gönderilir.

Türkülerimizde turna motifinin kullanımında üç ana temaya rastlamaktayız. Bunlardan birincisi, haber götüren, ikincisi haber getiren, üçüncüsü de kendileriyle dertleşilen turna.

1. Haber Götüren Turnalar

Haberleşmek, bir başka adıyla iletişim insan için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. İlk çağlarda dumanla, güvercinle haberleşen insanoğlu, günümüzde elektronik ortamda karşılıklı konuşup görüşme imkânı bulmaktadır.

Teknolojinin henüz gelişmediği dönemlerde, gurbete çıkanlar, vatanından ve sevdiklerinden ayrı kalanlar, haberleşmede çeşitli araçlar kullanmışlar, bunların içerisinde de en önemli yeri turnalar almıştır. Hasretlerini, üzüntülerini, acılarını, kederlerini ya da sevinçlerini türküler aracılığı ile dile getirmişlerdir. Türkülerde en önemli haber taşıyıcıları da turnalar olmuştur. Turnaların bu misyonu üstlenmelerinde, insanın turna ile oluşturduğu duygusal bağın etkisi vardır.

Diyar diyar gezen turnaların haber götürücü olmasından daha doğal bir durum olamaz. Bunu bilen şair, onun vasıtasıyla haberleşir. Turna kendisinden aldığı haberi sılaya götürecektir, onlardan aldıklarını da kendisine getirecektir.

Dolaylı haberleşme aracı olan turna, tıpkı bir mektubun sonunda konulan üç nokta gibidir. Turnayı gören sevgili, sevdiğinin kendisine neyi söylemesini istiyorsa, onu hissetmeye çalışacaktır.

Bir çift turnayı dalda gören şair, buna oldukça içerler. Çünkü onlardan haber bekleyenler var. Bu yüzden şair turnaya yalvarır:

“Seversen Mevla'yı kalma yollarda

Sizi bekleyen var bizim ellerde” (Bir Çift Turna) diyerek, bir an evvel kendisinden aldığı haberi götürmesini ister.

Turnalar sadece uçuşlarıyla değil, sesleriyle de insanları etkilemişlerdir. Şair onun ötüşündeki yakıcılık ile kendi durumu arasında paralellik kurar. Eşinden ayrılan turna dertli ötmektedir.

“Turnam dertli öttün, derdimi deştin

El vurdun, yaremin başını açtın.” (Bir Çift Turna) mısralarında, turnanın dertli ötüşü iki nedene bağlanmıştır. Ya eşinden ayrılmış, ya da yolunu şaşırmıştır. Bilindiği gibi turna, tek eşli bir hayat sürer. Eşinden ayrılmış olması onun hayatının da sona ermesi anlamına gelir. Turnanın bu özelliği ile kendisi arasında ilgi kuran ozan, acısını onunla paylaşır. O da sevdiklerinden ayrılıp gurbet ellere düşmüştür. Bu yüzden turna ile kendi arasında bir yakınlık kurar.

Turnalar hiç durmadan kilometrelerce uçabilen ve havada en uzun kalan kuş türlerinin başında gelir. Şair bu durumu bildiği için, turnanın kendi memleketini de durmadan geçeceğinden endişelenir ve ona şöyle seslenir:

“Fazla gitmen bizim köye varınca

Selam söylen eşe dosta sorunca”

Muharrem Ertaş'ın çırağı olarak yetişen ve türkülerinde genellikle Anadolu insanının yanıklığını, hüznünü ve yer yer de sevincini işleyen Keskinli mahalli

sanatçı Hacı Taşan (1930-1983), “Allı Turnam” türküsünde, turnalarla eşe dosta selam gönderilir.

“Allı turnam bizim ele varırsan

Şeker söyle kaymak söyle bal söyle.” dedikten sonra, turnanın sılaya varınca ne söylemesi gerektiği de tembih edilir. Önce güzel şeyler söyleyecek. Umutla bekleyenlerin umutlarını kırmayacaktır.

“Eğer bizi sual eden olursa

Boynu bükük benzi soluk yar söyle.” denilecektir. Böylece kendi durumundan eş, dost ve yaran haberdar olacaktır.

Aşık edebiyatının önemli isimlerinden olan Gevheri'nin “Garip Turna” türküsünde sıladan, yardan ve sevenlerden ayrı kalmanın, kendisini ne hâlde koyduğunu turnalar aracılığı ile sılaya iletir. Gevheri ayrılığın acısını;

“A zalim engeller yolumu bağlar

Yarimin hasreti ciğerim dağlar” mısraları ile ifade etmektedir.

Aşık tarzı Türk şiirinin tanınmış simalarından Erzurumlu Emrah, dost iline giden turnalara,

“Uğrar isen yar yanına

Eyle selamı selamı.” dedikten sonra, gurbetin ve ayrılığın alınaya yazılmış bir yazı olduğunu belirtir. Emrah'ın tek arzusu vardır. O da yare kavuşup, onun elinden bade içmektir. Ancak bu arzusunu gerçekleştirebileceğinden de emin değildir.

Hayatı hakkında çok fazla bir bilgiye sahip olmadığımız Ercişli Emrah, “Katar Katar Giden Turnalar” adlı şiirinde, turnalarla sılaya haber gönderir. Emrah,

Sılada sevdiğim öz anam atam

Daha gözlemesin yollarımızı” der.

Emrah esir düşmüştür. Bu yüzden sevdiklerine kavuşmasının ihtimali gözükmemektedir. Turnalara sevdiklerinin yolunu umutla beklememesini söyler.

“Gündüz akşama dek ceza ederler

Akşam da bağlarlar ellerimizi

Musa Eroğlu'nun derlediği, Mut yöresine ait “Telli Turnam” türküsünde,

“Telli turnam selam götür

Sevgilimin diyarına

Üzülmesin ağlamasın,

Belki gelirim yarına” diyerek, telli turnadan sevgiliye kavuşmanın yakın olduğu haberini götürmesi istenir.

Turna sadece selamı götürmekle kalmaz. Kimi zaman da, her ne şart altında olursa olsun haberi ulaştırması gerekir. “Gidin Turnalar Gidin” adlı anonim türküde bu durum şöyle ifade edilmiştir:

“Gidin turnalar gidin

Yarime selam edin

Yarim uykuda ise

Uykusun haram edin”.

Gaziantep yöresinde söylenen “Yüce Dağ Başında Uçan Turnalar” adlı türküde ise, selam gönderme şarta bağlanmıştır. Eğer yolları bizim köyden geçecek olursa selam gönderilecek, aksi takdirde selam göndermesinin bir anlamı olmayacaktır. Buradan da anlaşılacağı üzere, turnaların güzergâhı da önemli olmaktadır.

“Bir selam var göndereyim yarime
Bizim köye uğrar ise yolunuz” Turnalar sadece bununla kalmayacak,
gurbette kalmış olmanın acılarını da anlatacak.

Kimi türkülerde de, turnanın bizzat gideceği yer belirtilir. Yani tabir yerinde
ise, haber götüreceği adres söylenir.

“Turnam gidersen Mardine
Turnam yare selâm söyle.”

Haber Götüren Turna Türkülerine Birkaç Örnek:

Bir Çift Turna

*Bir çift turna gördüm durur dallarda
Seversen Mevla'yı kalma yollarda
Sizi bekleyen var bizim ellerde
Bizim ele doğru gidin turnalar “*

*Turnam dertli öttün, derdimi deştin
El vurdun, yaremin başını açtın
Eşinden mi ayrıldın, yolun mu şaştın
Doğru bir köye gidin turnalar “*

*Fazla gitmen bizim köye varınca
Selâm söylen eşe dosta sorunca
Sağ selâmet menziline varınca
Benden yare selâm edin turnalar” (Yozgat yöresi Halk Türküsü)*

Allı Turnam

*Allı turnam bizim ele varırsan
Şeker söyle kaymak söyle bal söyle*

*Gülüm gülüm kırıldı kolum
Tutmuyor elim turnalar hey
Ah gülüm gülüm yar gülüm gülüm
Kız gülüm gülüm turnalar hey*

*Eğer bizi sual eden olursa
Boynu bükük benzi soluk yar söyle*

*Gülüm gülüm kırıldı kolum
Tutmuyor elim turnalar hey
Ah gülüm gülüm yar gülüm gülüm
Kız gülüm gülüm turnalar hey*

*Allı turnam ne gezersin havada
Arabam kırıldı kaldım burada*

*Gülüm gülüm kırıldı kolum
Tutmuyor elim turnalar hey
Ah gülüm gülüm yar gülüm gülüm
Kız gülüm gülüm turnalar hey*

Ne onmamış kulumuşum dünyada

Akşam oldu allı turnam dön geri

*Gülüm gülüm kırıldı kolum
Tutmuyor elim turnalar hey
Ah gülüm gülüm yar gülüm gülüm
Kız gülüm gülüm turnalar hey (Keskinli Hacı Taşan)*

Garip Turna

*“Garip turna bizi senden sorana
Şimdi bir yavruya kuldur diyesin
Aşkın zincirini takmış boynuna
Devr içinde Mecnun oldur diyesin*

*Gece gündüz ağlar hiç bir dem gülmez
Unutmuş eşini dostunu bilmez
Sevmiş bir güzeli artık vazgelmez
Aşık olmak müşkül haldir diyesin*

*Terkeylemiş eşi ile dostunu
Abdal olmuş eğne almış postunu
Gelen geçen çığner oldu üstünü
Ayaklar altında yoldur diyesin*

*A zalim engeller yolumu bağlar
Yarimin hasreti ciğerim dağlar
Ab-ı revan olmuş durmayıp çağlar
Şol akan yaşları seldir diyesin*

*Gevheri der bilmem ben ne olduğum
Gurbet illerinde durup kaldığım
Aceplemem beyim şimdi solduğum
Bülbülün mekânı güldür diyesin” (Gevheri)*

Dost Eline Giden Turna

*Dost eline giden turna
Bekle kelamı kelamı
Uğrar isen yar yanına
Eyle selâmı selâmı*

*Kement olmuş zülfün bize
Ela gözler süze süze
Yazılmıştır alnımıza
Hasret kalemi kalemi*

*Hey ağalar hey gaziler
Yürekte yaram sızılar
Gönül yarini arzular
Bilmez ırağı ırağı*

*Sefil bülbül dalda ötmez
Dost hayali serden gitmez
Yarama hiç melhem tutmaz
Gezek alemler alemler*

*Emrah der ki burdan gitsem
Birgün evvel yare yetsem
Yar elinden bade içsem
O gün ola mı ola mı” (Erzurumlu Emrah)*

Katar Katar Giden Turnalar

*“Katar katar olmuş giden turnalar
Sizler bilirsiniz hallerimizi
Sılada sevdiğim öz anam atam
Daha gözlemesin yollarımızı*

*Piştirir kebabı meze ederler
Artırır az derdim taze ederler
Gündüz akşama dek ceza ederler
Akşam da bağlarlar ellerimizi*

*Ben de Emrah idim kendi ilime
Şahin kuşu kondururdum koluma
İpek şedde kuşanırdım belime
Şimdi kendir sıkır kollarımızı (Ercişli Emrah)*

Telli Turnam

*“Telli turnam selâm götür,
Sevgilimin diyarına
Üzülmesin ağlamasın,
Belki gelirim yarına, cananıma*

*Hasret kimseye kalmasın,
Sevdalılar ayrılmasın,
Ben yandım eller yanmasın
Sevdanın aşkın narına, cananıma*

*Gönüle hasret yazıldı,
Sevgiye mezar kazıldı,
İki damla yaş süzüldü
Gözlerimin pınarına*

*Hasret kimseye kalmasın,
Sevdalılar ayrılmasın,
Ben yandım eller yanmasın
Sevdanın aşkın narına, cananıma” (Mut yöresi, Der. Musa Eroğlu)*

Gidin Turnalar Gidin

*“Gidin turnalar gidin
Yarime selâm edin
Yarım uykuda ise
Uykusun haram edin*

*Turnalar hey
Aman aman allı
Al dudaklar ballı
Yeşil de Bursa şallı*

Zeytin gözlü turnalar hey

*Şu dağlar gürgen meşe
Güneşe gel güneşe
Senin yarin gül ise
Benimki mor menevşe*

*Turnalar hey
Aman aman allı
Al dudaklar ballı
Yeşil de Bursa şallı
Zeytin gözlü turnalar hey” (Anonim Halk Türküsü)*

Yüce Dağ Başında Uçan Turnalar

*“Yüce dağ başında uçan turnalar
Var mı sizin vatanınız eliniz
Bir selâm var göndereyim yarime
Bizim köye uğrar ise yolunuz*

*Turnam geçerseniz dostun elinden
Gurbet elde kimse sormaz halimden
Bir selâm söyleyin benim dilimden
Nazlı yare uğrar ise yolunuz*

*Giderseniz karlı dağın ardına
Selâm söyle aslanına kurduna
Kimseler konmasın yayla yurduna
Nazlı yare böyle söylen turnalar. (Gaziantep Yöresi, Kaynak: H. Kırmızıgül)*

Turnam Gidersen Mardine

*“Turnam gidersen Mardine
Turnam yare selâm söyle
Karlı dağların ardına
Turnam yare selâm söyle*

*Turnam gidersen aktaşa
Karlı dağlar aş aşı
Hem kavime hem kardaşa
Turnam yare selâm söyle” (Mardin- Anonim)*

Turnam Gider Olsan Bizim Ellere

*Turnam gider olsan bizim ellere
Vezir Ardahan'dan göçtü diyesin
Karşı geldi Kızılbaşın Hanları
Çıldır'da da döğüş oldu diyesin*

*Al kana boyandı Çıldır dağları
Gaziler diktiler... tuğları
Gözü kanlı Diyarbekir beyleri
Din yoluna şehit düştü diyesin*

*Çamur dize çıktı kan ile yaştan
Atlar dalmaz oldu serilen leşten*

*Kaleler yığıldı kesilen baştan
Ak gövdeler kana battı diyesin*

*İki alay bir araya gelince
Ara yere çarkacılar girince
Beş bin beş yüz belli atlı ölünce
Tokmak Han da kaçtı gitti diyesin*

*Haberimiz etsin dosta varanlar
Varıp dostun didarını görenler
Şahin şahin paşaları soranlar
Din uğruna şehit düştü desinler (Hayali)*

Durnalar Dizi Dizi

*Durnalar dizi dizi
Aşar dağı denizi
Uçun sılama doğru
Dilanım bekler bizi*

*Del gel benim dilan'ım
Ben yoluna gurbanım
Seni alır kaçarım
Vermezse anan hanım*

*Şalvarında düğümü
Elindeki güğümü
Dilan'ım nerde gördün
Bir kere güldüğümü*

*Gel gel benim dilan'ım
Ben yoluna gurbanım
Seni alır kaçarım
Vermezse anan hanım*

*Ay doğar yücelere
Gün doğar yücelere
Ayrılık çok sürerse
Halımız nicelere*

*Gel gel benim dilan'ım
Ben yoluna gurbanım
Seni alır kaçarım
Vermezse anan hanım*

*Dut ağacı burulur
Dibinde su durulur
Eller dilan dedikçe
Benim boyum burulur*

*Gel gel benim dilan'ım
Ben yoluna gurbanım
Seni alır kaçarım
Vermezse anan hanım (Adıyaman-Mustafa Ercan-Bilal Ercan)*

2. Haber Getiren Turnalar

Turnalar sadece haber götürmezler, aynı zamandan eşten, dosttan, yarandan haber de getirirler. Haber getiren turna türkülerinin sayısı da bir hayli fazladır. Bunlardan biri de Pir Sultan Abdal'a aittir. Türküde yüce dağ başından süzülerek gelen turnaya seslenen şair,

“Yüce yüce dağlardan mı gelirsin

Hayır mı gök turnam yardan ne haber?” dedikten sonra, yarinden ayrı kaldığı için çektiği hasreti turnaya anlatır ve yarinin de kendisi gibi hasret çekip çekmediğini öğrenmek ister.

Turnalarla erenler arasında bir bağlantı kurulmuştur. Erenler de tıpkı turnalar gibi bir yerde duramazlar, diyar diyar gezerler. Bu durum “Bir Çift Turna” türküsünde,

“Konup göçmek erenlerin işidir

Konup göç ki söylenesin dillerde” mısraları ile dile getirilir.

Turnalar, avcılardan çok korkarlar. Bu yüzden çok tedirgindirler. Aşık Davut Sulari de, sıldan gelen turnalarla konuşmak, onlardan haber almak ister. Ancak turnaların kendisiyle konuşmaya pek niyetleri yoktur. Ozan turnaları rahatlatmak için kendisinin avcı olmadığını,

“Sulari'yi avcı sanma

Sakin kara taşa konma

Bizim yaylalardan inme.” mısraları ile dile getirir.

“Bir Çift Turna” türküsünde de Kars ilinden gelen turnaların garip ötüşleri ve göle konmaya korkmalarını avcı korkusuna bağlar.

“Bir çift turna geldi Kars illerinden

Öter garip garip bizim ellerde

Evrilir çevrilir göle konmaya

Korkar ki avcı var göllerde”

Katar katar gelen turnalar, beraberlerinde haber de getirirler. Her birinin de oluşturduğu etki farklı farklıdır. Kimisi sıra özlemine bir daha hatırlatır, kimi de sıldan gelen bir haberi ulaştırır. Karacaoğlan, katar katar olmuş gelen turnaların kendi haline bakmalarını ister. Çünkü durumu içler acısıdır. O bu durumunu şöyle ifade etmektedir.

“Gittim gurbet ile geri gelinmez

Kim ölüp de kim kaldığı bilinmez

Ölsem gurbet ilde gözüm yumulmaz

Anam, atam bir ağlarım yok benim.”

Haber getiren turna türkülerini genel olarak değerlendirdiğimizde, hemen tamamında gurbet acısının getirdiği yoğun bir beklentiyle karşılaşmaktayız. Bu dramı oluşturan temel unsurları değerlendirecek olursak, mukayeseli bir yaklaşımı görmekteyiz. Aşağıda bu tür türkülerden seçilmiş örnekler incelendiğinde konu daha iyi anlaşılacaktır.

Haber Getiren Turna Türkülerine Birkaç Örnek:

Yüce Dağlardan Turna

“Yüce yüce dağlardan mı gelirsin

Hayır mı gök turnam yardan ne haber

*Benim sevdiğimi sen de bilirsin
Hayır mı gök turnam yardan ne haber?*

*Koyuverin ben yarime varayım
Muradıma maksuduma ereyim
Sen bilmezsen ağ kuğudan sorayım
Hayır mı gök turnam yardan ne haber?*

*Benim yarım kıya kıya bakınır
Ak ellere al kınalar yakınır
O da senin gibi güller sokunur
Hayır mı gök turnam yardan ne haber?*

*Benim yarım gezişinden bellidir
Ak elleri deste deste güllüüdür
İbrişim kuşaklı ince bellidir
Hayır mı gök turnam yardan ne haber?*

*Pir Sultan Abdal'ım güllerin beştir
Yarimden ayrıldım günlerim hiçtir
Kılavuzun birdir katarın kaçtır
Hayır mı gök turnam yardan ne haber?" (Pir Sultan Abdal)*

Turnam Gelir Bizim Elden
*"Turnam gelir bizim elden
Yeni kalkmış ağır gülden
N' olur konuş bizim dilden*

*Üç telli dört telli beş telli turnam
Sen olmaz isen buralarda durmam
Sen olmaz isen ben sensiz olmam
Turnam hey turnam hey yaralı turnam
O Karalı Gözler Haralı Turnam*

*Turnam arşta pervaz ile
İN düzgünüm tavaf eyle
N' olur aşkı dilden söyle*

*Üç telli dört telli beş telli turnam
Sen olmaz isen buralarda durmam
Sen olmaz isen ben sensiz olmam
Turnam hey turnam hey yaralı turnam
O Karalı Gözler Haralı Turnam*

*Sulari'yi avcı sanma
Sakin kara taşta konma
Bizim yaylalardan inme*

Üç telli dört telli beş telli turnam
Sen olmaz isen buralarda durmam
Sen olmaz isen ben sensiz olmam
Turnam hey turnam hey yaralı turnam
O Karalı Gözler Haralı Turnam” (Aşık Davut Sulari)

Bir Çift Turna

Bir çift turna geldi Kars illerinden
Öter garip garip bizim ellerde
Evrilir çevrilir göle konmaya
Korkar ki avcı var göllerde

Sakın hey sevdiğim uğrun kışıdır
Yağmur yağar çığaların üşüdüür
Konup göçmek erenlerin işidir
Konup göç ki söylenesin dillerde

Eşinden mi ayrıldın nedir firkatın
Çık yıldız dağına bir semah tutun
Orda bir sultan var ervah-ı zatın
O seni geçirir coşkun sellerde

Varıp da sülaya çıkarsan böyle
Kötülük gördüysen iyiliğim söyle
Derdim çoktur halim dosta arz eyle
Benim gibi olmuş var mı kullarda” (Anonim)

Katar Katar Olmuş Gelen Turnalar

Katar katar olmuş gelen turnalar
Şu halime, şu gönüme bak benim
Şahin pençe vurdu, tüyüm ağarttı
Kanadıma bir ok vurdu berk benim

Gökyüzünde turnam bölüktür bölük
Ayrılık elinden ciğerim delik
Önü muhabbet de sonu ayrılık
Depreştirmen, eski yaram çok benim

Gittim gurbet ile geri gelinmez
Kim ölüp de kim kaldığı bilinmez
Ölsem gurbet ilde gözüüm yumulmaz
Anam, atam bir ağlarım yok benim

Karac'oglan der ki, bre erenler
Ben gidiyom, mamur olsun örenler
Kavim, kardaş, konuştuğum yarenler
Soyundurup, çıracığım yok benim (Karacaoğlan)

Turnam Gelir Katar Katar

Turnam gelir katar katar
Kanadın boynuna atar
Seher ile bir kuş öter
Ötüşü gül dalınd'olur

Kır-atın sarı donlusu
Yiğidin gözü kanlısı
Güzelin göğsü benlisi
O da Aydın ilind'olur

Kederlenme deli gönül
Yiğide hürmetler olur
Namlı namlı kar istersen
O da Çiçek Dağınd'olur

Dadal'ım ben yoktur malım
Her sözlerim Hakk'a malum
Allah'ın sevdiği kulum
Sevdiceğim yanımd'olur (Dadaloğlu)

Turnam Gelir Çizin Çizin

Turnam gelir çizin çizin
Kanadı boynundan uzun
Turnam gelir yazın güzün
Bizim göllere inin turnalar

Turnamın kanadı eğri
Böyle midir yarin ahdi
Geldi serilmenin vakti
Bizim çöllere inin turnalar

Turnam gelir yata kalka
İbiğinde altın halka
Gel bizim çöllerde çalka
Bizim illere inin turnalar (Anonim)

Turnam Gelir Kona Kalka

Turnam gelir kona kalka
Kanadında gümüş halka
Yarım gelir bu yaz hafta

İşte de geldim gidiyorum
Sılayı terk ediyorum

Durnamın kanadı aktır

*Arasam menendi yoktur
Ört anam girmesin doktor*

*İşte de geldim gidiyorum
Sılayı terk ediyorum*

3. Turnalarla Söyleşme

Turnaların türkülerde yüklendiği bir başka fonksiyon da, kendileriyle dertleşme ve söyleşmedir. Gurbette kalmış, hasret çekenler veya herhangi bir derdini paylaşmak isteyenler turnalarla söyleşir. Ozan “*Gitme turnam gitme bir سوالim var*” dedikten sonra, “*Turnam neden düştün sen bu yollara?*” diye sorar. Çünkü turnanın durumu hiç de iyi görünmemektedir.

*“Ağlamışsın gözlerinin yaşına
Uğramışsın zemherinin kışına”* mısraları bu durumu ortaya koymaktadır.

Bir başka türküde turnanın gitmemesi istenir.

“Gitme turnam bizim elden

Dön gel Allahın seversen

Ayrılık ölümden beter

Dön gel Allahın seversen” mısralarında, turna ile söyleşen ozan, âdeta turnanın kaderi ile kendisinininkini benzer görür. “*Gitme Turnam Yollar Iraktır*” türküsünde turnanın gitmesi istenmez. Çünkü, ayrılık dayanılmaz bir acıdır. Ozan da gurbete düştüğü için, kimse ne öldüğünden, ne de sağ olduğundan haberdardır. Bu yüzden, turnaların ayrılık ateşine yanmalarını istemez ve onları yolundan çevirmeye çalışır.

“Geldim gurbet ele geri dönülmez

Kim öldüğü kim kaldığı bilinmez

Ölsem gurbet elde gözüm yumulmaz

Anam bacım bir ağlarım yok benim”

Turnalarla söyleşilen türkülerde ana temanın ayrılık ve aşk acısı olduğunu görmekteyiz. Aslında her bir türkünün ayrı bir hikâyesi ve bu hikâyeye bağlı anlam derinliği bulunmaktadır. Biz sadece bu türkülerden okuyucuları bir nebze olsun haberdar etmek ve bu konuya dikkat çekmeyi arzu ettik.

Turnalarla Söyleşilen Türkülere Birkaç Örnek:

Gitme Turnam

*Gitme turnam gitme bir سوالim var
Turnam neden düştün sen bu yollara?
Sana söyleyecek gizli halim var*

*Turnam neden düştün sen bu yollara
Allı da turnam telli de turnam
Bir gözleri sürmeli*

*Ağlamışsın gözlerinin yaşına
Uğramışsın zemherinin kışına
Karlı ovalarda senin işin ne*

Turnam neden düştün sen bu yollara

*Alli da turnam telli de turnam
Bir gözleri sürmeli (Kaynak: Erol Parlak)*

Gitme Turnam Vuracaklar

*Gitme turnam bizim elden
Dön gel Allah'ın seversen
Ayrılık ölümden beter
Dön gel Allah'ın seversen*

*Gitme turnam vuracaklar
Kanadını kıracaklar
Seni yarsız koyacaklar*

*İkrar verdim dönülür mü?
Kalbi hain görülür mü?
Yarsız devran sürülür mü?
Dön gel Allah'ın seversen. (Adıyaman, Anonim)*

Turnamın Kanadı Yeşil

*Turnamın kanadı yeşil
Suya iner hışır hışır
Sevdiğim başa yaraşır
Yeridi turnam yeridi*

*Tumamın kanadı sarı
Ben eylerim ah ü zarı
Sende mi yitirdin yarı
Yeridi turnam yeridi*

Gitme Turnam Yollar Iraktır

*Gitme turnam gitme yollar ıraktır
Şu halıma şu gönlüme bak benim
Şu yabancı eller bana duraktır
O yar vurdu bu sineme ok benim*

*Turnam gökyüzünde bölüktür bölük
Ayrılık elinden yürektir yanık
Önü muhabbettir sonu ayrılık
Tazeleme eski yaram çok benim*

*Geldim gurbet ele geri dönülmez
Kim öldüğü kim kaldığı bilinmez
Ölsem gurbet elde gözüüm yumulmaz
Anam bacım bir ağlarım yok benim (Kaynak: Muzaffer Şahin)*

Yeşil Başlı Gövel Ördek

*Yeşil başlı gövel ördek
Uçar gider göle karşı*

*Eğricesin tel tel etmiş
Açar gider yele karşı*

*Telli turnam skn gelir
İnci mercan yükün gelir
Elvan elvan kokun gelir
Yar oturmuş yele karşı*

*şahinim var bazlarım var
şel alışkın sazlarım var
Yare gizli sözlerim var
Diyemiyom ele karşı (Anonim)*

Yeşil Başlı Telli Turnam
*Yeşil başlı telli durnam
şimdi bizim glden uğtu
Aklımı başımdan aldı aman aman
Gitti başka gle düştü vay vay*

*Dünya kadar olsun malım
Mevlam artırsın kemalin
Güneş yüzün mah cemalin
Yazıp dilden dile düştü vay vay*

*Bir yar sevdim iğerimden
Kan damlıyor gözlerimden
Nazlı yar gitti elimden
O da gurbet ele düştü (Urfa)*

ę Turna Uğurdum Yozgat Dağından
*ę turna uğurdum Yozgat dağından
İzin aldım ağasından beyinden
Başı boz dumanlı avuş köyünden
Erzurum iline konun turnalar*

*Çok olur Erzurum'un ağası beyi
Önünüze gelen Bayburt'un dağı
ayırlı imenli yolların sağı
Aşkale ovasına konun turnalar*

*Aşkale ovasında telleri ırgan
Dertli aşıkların sinesin doğran
İhmal etmem turnam Tokat'a uğran
Kazova lne konun turnalar*

*Tez gelir Kazova'nın baharı yazı
Önünüze gelen Yenihan dz*

*Çiftlikli çimenli koca Sivas'ı
Ulaşın köyüne konun turnalar*

*Ulaşın köyü de kökten Ermeni
Çıkıp delik taşta methin vermeli
Kafir mancınığı gözden ırmalı
Saççağız suyuna konun turnalar*

*Saççağız'dan kalkın Gürün'e uğran
Aşığın derdini gerekmez n'eylen
Albistan beyine çok selâm eylen
Kızlar kalesine konun turnalar*

*Kızlar kalesi yüksek havalı uçun
Çavdar'ın gediği selâmet geçin
Şol Koca Zeytin'den bir bade için
Maraş'ın altına konun turnalar*

*Maraş'tan aşağı Kafir dağları
Çıkarın karayı giyin akları
Elleri mızraklı Türkmen beyleri
Amuk ovasına konun turnalar*

*Amuk ovasında içerler şarap
Küçüğü büyüğü dil bilmez Arap
Koç yiğid vatani şol koca Halep
İreyhan'dan yükün tutun turnalar*

*İreyhan'dan kalkın uğran Cisir'e
Çiftliği gerince varın Mısır'a
Seyir eylen gelip geçen esire
Orda vatan tutun turnalar*

*Sefil Ali'm dediceğin ararsan
Turnaların mevcudunu sorarsan
Yüz elli turnaya kail olursan
Verin ceremesin alın turnalar (Sefil Ali)*

Değmen Benim Gamlı Yaslı Gönlüme

*Değmen benim gamlı yaslı gönlüme
Ben bir selvi boylu yardan ayrıldım
Evvel bağban idim dostun bağında
Talan vurdu ayva nardan ayrıldım*

*Gökyüzünde turna gibi dönende
Baykuş gibi viran yurda konanda
Çok ağladım mecnun gibi çöllerde
Ferhat gibi şirin yardan ayrıldım (Anonim, Tokat)*

Yine Sevda Geldi Serime

Yine sevda geldi serime
Koymazlar ki gidem kendi yoluma
El uzatman benim gonca gülüme
Allı turnam, harman dalı do'ndü' mu'

Sarı edik geymiş koncu dizinde
Arzumanım kaldı ala gözündə
Böyle güzel m'olur köylü kızında
Allı turnam, harman dalı do'ndü' mu'

Yiğitleri vardır ata binerler
Soğuk sulu yaylalara konarlar
Toprak tutmaz diye geri dönerler
Allı turnam, harman dalı do'ndü' mu'

Arap ata biner hep yarışrlar
Cirit oynarlar da ok atışrlar
Yine bir gün gelir yan bakışrlar
Allı turnam, harman dalı do'ndü' mu'

Karac'oğlan seni çağırır yine
Yiğit olan hançer sokar beline
Arzulayıp çıkar Bağdat çölüne
Allı turnam, harman dalı do'ndü' mu' (Karacaoğlan)

Gördüm İki Turna

Seyredelim Horasan'ın ilini
Gördüm iki turna güzel turnalar
Tavaf ettim imamların yerini
Gördüm iki turna güzel turnalar

Muhammet bizimdir Ali bizimdir
Erkanı bizimdir yolu bizimdir
Değmesin yad avcı teli bizimdir
Gördüm iki turna güzel turnalar

Muhammet Ali'den parıldar damlar
Elinde doğar ol şems ile kamer
Yaylağı Yıldız'dır gözleği Kemer
Gördüm iki turna güzel turnalar

Şu gelen avcıdan hazerim deyu
Ezel ki ikrarı bozarım deyu
Çığrışır Tebriz'de öterim deyu
Gördüm iki turna güzel turnalar

Pir Sultan Abdal'ım kendi halinde

*Kalnadılar evliyanın yolunda
Kalkıştı da gitti Ali gölünde
Gördüm iki turna güzel turnalar (Pir Sultan Abdal)*

Yad Avcılar Vurdu Telli Turnamı

*Dün mü burda idin bugün mü geldin
Ötme garip bülbül bağırı deldin
Eşimden ayrıldım ben burda kaldım
Yad avcılar urdu telli turnamı*

*Aşk eseri düştü kaynadım çoştum
Yüksekten uçarken alçağa düştüm
Eşimden ayrıldım ben burda şaştım
Yad avcılar urdu telli turnamı*

*Gitme turnam gitme dağlar dumandır
Bizi derde salan ikrar imandır
Eşinden ayrıldın halin yamandır
Yad avcılar urdu telli turnamı*

*Turnam ne gezersin dağlar salında
Hak Muhammet Ali virddir dilinde
Musahibim kaldı Kenan ilinde
Yad avcılar urdu telli turnamı*

*Pir Sultan Abdal'ım bile mi olur
Vadeye sala yok akıbet gelir
Herkesin gönlünü kendisi bilir
Yad avcılar urdu telli turnamı*

Turnam Uçamamış Yolda
*Turnam uçamamış yolda yorulmuş
Avcı vurmuş kanadından kırılmış
O da bencileyin yardan ayrılmış*

*Ötme garip ben de garibim
Ötme garip garip gönül şen değil*

*Turnam kanat vurup dağlar aşınca
Ciğer kebab olup közde pişince
Herkes sevdiğinden ayrı düşünce*

*Ötme garip ben de garibim
Ötme garip garip gönül şen değil*

Ötme Turnam Ötme

Çevrilip çevrilip üstü yanımda
Ötme turnam ötme gönlüm hoş değil
Benim derdim yeter bir de sen katma
Ötme turnam ötme gönlüm hoş değil

Bir sağlık yeğ imiş dünya varından
Nice vazgeleyim zülfün telinden
Ayrı düştün vatanından ilinden
Ötme turnam ötme gönlüm hoş değil

Bakmaz mısın akan suya coşkuna
Gökten inip otur gönlüm köşküne
Seni beni yaradanın aşkına
Ötme turnam ötme gönlüm hoş değil

Pir Sultan'ım eydür, kesmem ricamı
Bulamazsın bencileyin tamamı
Seversen Ali'yi on iki imamı
Ötme turnam ötme gönlüm hoş değil (Pir Sultan Abdal)

Gördüm İki Turna

Seyredelim Horasan'ın ilini
Gördüm iki turna güzel turnalar
Tavaf ettim imamların yerini
Gördüm iki turna güzel turnalar

Muhammet bizimdir Ali bizimdir
Erkanı bizimdir yolu bizimdir
Değmesin yad avcı teli bizimdir
Gördüm iki turna güzel turnalar

Muhammet Ali'den parıldar damlar
Elinde doğar ol şems ile kamer
Yaylağı Yıldız'dır gözleği Kemer
Gördüm iki turna güzel turnalar

Şu gelen avcıdan hazerim deyu
Ezel ki ikrarı bozarım deyu
Çığırsır Tebriz'de öterim deyu
Gördüm iki turna güzel turnalar

Pir Sultan Abdal'ım kendi halinde
Kalmadılar evliyanın yolunda
Kalkıştı da gitti Ali gölünde
Gördüm iki turna güzel turnalar (Pir Sultan Abdal)

Turnam

*Sabahtan cemalin seyran eyledim
Gönüller perişan elinden turnam
Nice ki beklersin gurbet yolunu
Hiç bilirin yok mu halinden turnam*

*Seher bülbülüsün gider gelmesin
Gelirsen de güle baki kalmasın
Seni uçuranlar murat almasın
Seni kim uçurdu gölünden turnam*

*Pir Sultan Abdal'ım cemalin güzel
Aradım bulmadım derdimi yazar
Şimdi senin eşin cennette gezer
Kalma bizim için yolundan turnam (Pir Sultan Abdal)*

Turnalar Ali'mi Görmediniz Mi
*Yemen ellerinden beri gelirim
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?
Hava üzerinde sema ederken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?*

*Şah'ım Hayber kalesini yıkarken
Nice Yezit halka olup bakarken
Muhammet Mustafa Hacc'a çıkarken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?*

*Kim gördü deryada balık izini
Eğildi Kanber'in öptü gözünü
Turnalardan işittim avazını
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?*

*Havanın yüzünde sema tutarken
Ab-ı kevser şarabından içerken
Muhammet gül ü reyhanın seçerken
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?*

*Şeriat yolunu Muhammet açtı
Tarikat menziline Ali seçti
Bu meydandan nice erenler geçti
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?*

*Pir Sultan'ım eydür konup göçelim
Gelin kevser şarabından içelim
Ali'nin uğruna serden geçelim
Turnalar Ali'mi görmediniz mi?*

Havada Turna Sesi Gelir

Havada turna sesi gelir kanadı kırma
Ağızı dolu yem getirir şeker ile hurma
Git güzel karşımda bidanem ağlayıp durma
Aç kapıyı nazlı yarım ben geliyorum

Burma da burma duman tüter dağın belinde
Okunmadık fermanım var düşman elinde
Bunu da yazan yanlıs yazmış sarhoş halinde
Gönder a beyim ben yazayım zülfüm teline (Kaynak: Hisarlı Ahmat: Kütahya)

Allı Turnam Telli Turnam

Arifim söze karışmam
Küserim yare barışmam
Karadır muradım şaşmam
Darılırim telli turnam

Allı turnam telli turnam
Sensiz bu yerlerde durmam elde durmam vay

Bir özümü bir sözümü
Yarımın kara közünü vay
Sönmeyen ateş közünü
Kıskanırım telli turnam

Allı turnam telli turnam
Sensiz bu yerlerde durmam elde durmam vay (Anonim)

İki Turnam Gelmiş

İki turnam gelmiş akli kareli
İkisine sordum biri nereli
O da bencileyin bahtı kareli

Allı turnam gel halime bak benim
Bir ok değdi yüreğime pek benim

Turnam ne yatarsın Çukurova'da
Yavruların seni arar yuvada
Kendim gurbet elde gönlüm sılada

Allı turnam gel halime bak benim
Bir ok değdi yüreğime pek benim (Kaynak: Silleli İbraihm, Konya)

İki Turnam Gelmiş

İki turnam gelmiş yolda yorulmuş
Şahin vurmuş kanatları kırılmış
Benden yare selâm eylen turnalar
Turnalar turnalar telli turnalar

*Turnam nerden gelir arştan Maraş'tan
Kanadın ıslanmış yağmurdan yaştan
Turnam korkmaz mısın alıcı kuştan
Turnalar turnalar telli turnalar (Kaynak: Rüştü Tuncalı, Mesudiye)*

Kalkın Turnam

*Aaahh,
Kalkın turnam kalkın Van'dan sökölün
Erciş'in gölüne dolun tökülün
Malazgirt beyinden korkun sakının
Onlar avcı sizi vurur turnalar...*

*Bir bölük, iki bölük, üç bölük turna
Çekilir havaya tökülür teller
Kaldırmayın turnamı boş kalır bağlar
Garibin meskeni kahveler hanlar
Bülbülün mekanı bahçalar bağlar*

*Aaahh,
Eşinden ayrılan ah çeker ağlar...*

*Aaah,
Çıkın Bozyaka'ya edin niyazı
Durmayın Pasin'de geç gelir yazı...
Sizde de misafir Erzurum sazı
Ondan yare selâm edin turnalar..*

*Bir bölük, iki bölük, üç bölük turna
Çekilir havaya tökülür teller
Kaldırmayın turnamı boş kalır bağlar
Garibin meskeni kahveler hanlar
Bülbülün mekanı bahçalar bağlar*

*Aaahh,
Eşinden ayrılan ah çeker ağlar... (Anonim, Erzurum)*

Kavakta Turna Sesi Var

*Kavakta turna sesi var canım
Yarimin pinor fesi var
Salınıp gezmeye çok hevesi var*

*Sen kaldır çıtı pıtı kolların canım
Meze vermiyor ellerin
Kavak kavaktan uzundur
Dalında sarkan üzümdür
Yar benim iki gözümdür*

*Sen kaldır çıtı pıtı kolların canım
Meze vermiyor ellerin (Anonim)*

Sarı Turnam Sinen Parelendi Mi

*Fırgatlı fırgatlı ne inilersin
Sarı turnam sinen parelendi mi?
Niçin el değmeden sen inilersin
Sarı turnam sinen parelendi mi?*

*Sazım sana yad düzen mi düzdüler?
Tellerini haddeden mi süzdüler?
Yad el değip perdelerin bozdular
Sarı turnam sinen parelendi mi?*

*Sana kelÂm söyler davudi diller
Şu senin sedana maildir eller
Göğsüne takayım alışkın teller
Sarı turnam sinen parelendi mi?*

*Beş perdeden çalınıyor bağlama
Esip fırgatınan sinem dağlama
Bulam ustasını canan ağlama
Sarı turnam sinen parelendi mi?*

*Niçin yas tutarsın giydin karalar
Ahiret derdine nedir çareler
Esiri der nedir derde çareler
Sarı turnam sinen parelendi mi? (Aşık Esiri, Hekimhan)*

Yaralı Turnam

*Sarı turnam yeşil turnam ak turnam
Enginlerden yücelere çık turnam
Yarım gözü yaşlı yolum gözlermiş
Ona benim gözlerimle bak turnam*

*Dağları sıralı turnam
Kanadı karalı turnam
Bu derdimi sen anlarsın
Yüreği yaralı turnam*

*Sarı turnam sen turnalar şahısın
Gökyüzünün en gizemli kuşusun
Küllenmişse içinde aşk ateşi
Onu benim sevdam ile yak turnam*

*Sarı turnam ne de yanık ötersin
Yolun ne yan ne tarafa gidersin*

Uğrar isen bizim köye sılaya
Nazlı yare benden selâm edersin (Anonim)

Turnam (Devredip Gezerken)
Devredip gezerken dar-ı fenayı
Bağdat diyarına vardın mı turnam?
Medine şehrinde Fatma Anayı
Makamı andadır gördün mü turnam?

Biz de beli dedik nice uluya
İman aldık ikrar verdik veliye
Necef deryasında İmam Ali 'ye
Bu deryaya yüzler sürdün mü turnam?

Medayin şehrinde Selman 'a varıp
Bağdat 'ta Kâzım 'ın kabrini görüp
Baş eğip hem eşiğine yüz sürüp
İkrara bent olup durdun mu turnam?

Her şehit de Kerbela 'da çürümez
Haktan izin yoktur kalkıp yürümez
İmam Hüseyin 'in kanı kurumaz
Şehitler serdarın gördün mü turnam?

Hazreti Eyyub 'un nikabın kaldır
Tende iki kurt var neye maildir
Biri ipek sarar biri malımdır
Bunların sırrına erdin mi turnam?

Veysel Karan 'im der ki hakka varalım
Serin verdi On İki İmam yolunda
İmam Mehdi hangi vakt u zamanda
Nasil zuhur eder sordun mu turnam?

Kul Hüsey 'n 'im der ki hakka varalım
Varıp o dergaha yüzler sürelim
Can baş feda olsun Şahı görelim
Sen de o sultanı gördün mü turnam? (Kul Hüseyin, Çorum)

Sarı Turnam Sinen Parelendi Mi?
Firkatlı firkatlı ne inilersin?
Sarı turnam sinen parelendi mi?
Niçin el değmeden sen inilersin?
Sarı turnam sinen parelendi mi?

Sazım sana yad düzen mi düzdüler?
Tellerini haddeden mi süzdüler?
Yad el değip perdelerin bozdular

Sarı turnam sinen parelendi mi?

*Sana kelam söyler davudi diller
Şu senin sedana maildir eller
Göğsüne takayım alışkın teller
Sarı turnam sinen parelendi mi?*

*Beş perdeden çalınıyor bağlama
Esip fırgatınan sinem dağlama
Bulam ustasını canan ağlama
Sarı turnam sinen parelendi mi?*

*Niçin yas tutarsın giydin karalar
Ahiret derdine nedir çareler
Esiri der nedir derde çareler
Sarı turnam sinen parelendi mi (Âşık Esiri, Hekimhan)*

KAYNAKLAR

- ESİN, Emel: *Türk Kozmolojisine Giriş*, Kabcacı Yayınevi, İstanbul 2001.
- ELÇİ, Armağan: "Samah Geleneğinin Uygulanması", *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S. 12, Ankara 1999, s. 171-184
- Tarih ve Menâkıbnameler-1*; Sunan: Doç. Dr. Serpil Bağcı, Konuşmacılar: Prof. Dr. İsenbike Togan ve Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak Bölüm 46, Ankara, 7 Ocak 2001, <http://pc12.soc.metu.edu.tr/bolum/bolum046.htm>
- ÖZSÖY, Ezcan: http://www.northcyprus.net/basin/yazarlarimiz/serbest/ezcanozsoy/arsiv/1_nisan_2003.htm
- ALP, EDİP: "İki Turna Türküsü", *Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası*, Ankara 1928, s. 116-118.
- AND, Metin: "Kutsal Kuşlar ve Turna Dansı", *Forum*, S. 101, Ankara 1958, s. 18-19.
- GAZİMİHAL, Mahmut R.: "Halk Sanatında Turna", *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 16, İstanbul 1950, s. 244-247.
- BOZYİĞİT, Ali: "Halk Şiirimizde Turna", *Türk Folklor Araştırmaları*, S. 294, İstanbul, 1974, s. 6877-6878.
- HACIEMİNOĞLU, Necati: "Ziya Gökalp'ta Turnacılık Ülküsü", S. 63, *Töre*, Ankara 1976, s. 15-23.
- ELÇİN, Şükrü: "Türk Halk Edebiyatında Turna Motifi", *Türk Kültürü Araştırmaları*, S. 1-2, Ankara 1979, s. 79-94.
- BOZKURT, Fuat. *Aleviliğin Toplumsal Boyutları*, İstanbul, Tekin Yayınları, 1990
- ERÖZ, Mehmet: *Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik*, Ankara Kültür Bakanlığı Yayını, 1990.
- MELİKOFF, İrene. *Uyur İdik Uyurdular*, Çev: Turan Alptekin, İstanbul, Cem Yayıncılık, 1994.
- ARSLANOĞLU, İbrahim: "Alevilikte Temel İnanç Unsurları ve Pratikler", *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Kış 2001, S. 20, s.33-134

* Yard. Doç. Dr., G.Ü. Gazi Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Bölümü